

МОВОЗНАВСТВО ТА ЛІТЕРАТУРА

УДК 378.141

DOI: 10.37026/2520-6427-2020-102-2-88-91

Христина ВЕРБИЦЬКА,

кандидат наук із соціальних комунікацій,

доцент кафедри іноземних мов

та культури фахового мовлення

Львівського державного університету внутрішніх справ

ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КРЕАТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті досліджено проблему розвитку професійної креативності студентів нефілологічних спеціальностей у процесі навчання англійської мови. Визначено, що професійно орієнтоване навчання за умови інтеграції зі спеціальними дисциплінами, використання методів навчання, що спрямовані на вирішення професійних завдань, імітацію професійної діяльності та продукування креативних ідей, допоможуть розвивати професійну креативність студентів.

Ключові слова: професійна підготовка, професійна креативність, професійно орієнтований підхід, розвиток креативних здібностей.

В статье исследована проблема развития профессиональной креативности студентов нефилологических специальностей в процессе обучения английскому языку. Определено, что профессионально ориентированное обучение при условии интеграции со специальными дисциплинами, использования методов обучения, направленных на решение профессиональных задач, имитацию профессиональной деятельности и выработки креативных идей, помогут развивать профессиональную креативность студентов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, профессиональная креативность, профессионально ориентированный подход, развитие креативных способностей.

The problem of the development of professional creativity of students of non-philological specialties in the process of teaching English is explored in the article. It is determined that the development of creativity is an urgent problem of professional education, and the modern system of higher education is aimed at improving the English-language training of future specialists. It is characterized that the success of a specialist's professional activity to a significant degree will depend not only on his professional competence, but also on personal creative abilities. The author defines the concept of professional creativity as the professional quality

of a specialist's personality, based on individual creative abilities and manifests itself in an original approach to professional tasks, generating new productive ideas, and the ability to solve problem situations. A feature of teaching a foreign language in higher school, in contrast to the middle level, is that it should be professionally oriented. A professionally oriented approach to teaching a foreign language is aimed at studying professional vocabulary and terminology, focused on reading literature in the specialty and free communication in the field of professional activity. The structural elements of professionally oriented teaching of a foreign language include: communication skills by type of speech activity (speaking, listening, reading, writing), language knowledge and skills, sociocultural knowledge and skills. It is determined that professionally oriented teaching of foreign languages is effective when it is integrated with special disciplines of the vocational training cycle. Therefore, professionally oriented training, subject to integration with special disciplines, the use of teaching methods aimed at solving professional problems, imitation of professional activity and the manifestation of creative abilities will help develop students' professional creativity.

Key words: professional training, professional creativity, professionally oriented approach, development of creative abilities.

Постановка проблеми. У сучасному світі фахівцю будь-якої сфери діяльності необхідне знання іноземної мови. Англійська мова як мова інтернаціонального спілкування значно розширює коло фахової компетентності майбутнього спеціаліста. Саме тому система вищої освіти України нині зосереджена на вдосконаленні англомовної підготовки майбутніх спеціалістів. У Концепції розвитку англійської мови в університетах зазначено, що високий рівень володіння англійською мовою серед випускників дозволить їм повноцінно й ефективно брати участь у професійному та академічному житті [4]. Однак, окрім високого рівня професійних знань, роботодавці звертають

увагу на особистісні якості працівника, зокрема ті, які допомагають здійснювати прогрес, висувати нові ідеї, оригінально виходити з проблемних ситуацій. Такою якістю є креативність, а її розвиток у процесі навчання у вищій школі є актуальною проблемою професійної освіти. Зазначене вище визначає нагальність нашої розвідки та пошук ефективних підходів розвитку професійної креативності під час навчання іноземної мови на нефілологічних спеціальностях.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Нині креативність широко досліджується у філософському, педагогічному і психологічному дискурсах. Психологічні основи креативності досліджували: Т. Барішева, Д. Богоявленська, М. Воллах (M. Wollach), Дж. Гілфорд (J. Guilford), Н. Вишнякова, В. Дружинін, Є. Ільїн, Н. Коган (N. Kogan), А. Маслоу (A. Maslow), В. Моляко, О. Музика, В. Рибалка, Р. Стернберг (R. Sternberg), Є. Торренс (E. Torrance), О. Тунік та ін. Педагогічному аспекту цієї проблеми присвячені праці О. Акімової, Н. Гузій, О. Дубасенюк, Н. Кічук, С. Сисоєвої, В. Сластьоніна, А. Сологуба, В. Утьомова, А. Хуторського та ін.

Висвітлення проблем професійно орієнтованого навчання іноземних мов знаходимо у працях вітчизняних учених, зокрема Л. Кнодель, А. Корнілової, О. Першуквої, А. Пертук та ін. Однак питання пошуку ефективних шляхів розвитку професійної креативності в контексті професійно орієнтованого навчання не була предметом наукових розвідок.

Мета статті – розкрити дидактичний потенціал професійно орієнтованого підходу для розвитку професійної креативності студентів нефілологічних спеціальностей у процесі навчання англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Як зазначає А. Галін, людина, що виходить на рівень розвинутої творчості, більш демократична в стосунках з оточуючими, не приймає ніякого насильства і придушення. Талановита людина створює навколо себе клімат відкритості, доброзичливості, виявлення спонтанних і вільних схильностей та поривів [1]. Творчим особистостям притаманна нестандартність, оригінальність, відкритість до нового і незвичайно. Саме творчість є першоджерелом інновацій і прогресу. Тому сучасні роботодавці часто потребують від своїх працівників саме вияву креативності у процесі професійної діяльності.

Як стверджують О. Пономарьов та М. Черемський, в умовах ринку та відповідного загострення конкуренції успішність професійної діяльності фахівця істотною мірою залежатиме не лише від його компетентності, а й від інноваційної спрямованості його мислення і розвитку креативних здібностей. Ці якості в їх системній цілісності утворюють особистісний потенціал фахівця, реалізація якого стає результатом його становлення як професіонала й особистості [7, с. 65]. Таким чином, саме креативність є потенціалом для професійного росту і самовдосконалення, тому у зв'язку з цим варто розглянути поняття креативності.

Проблема визначення сутності, структури та розвитку креативності була в полі наукового пошуку багатьох науковців, однак єдиного погляду на означену проблему досі не існує. Однак ми поділяємо думку науковців, які розглядають креативність як інтегральну якість особистості (К. Кречетніков, Л. Мороз, В. Утьомов, А. Хуторської та ін.). Так, креативність, як визначає А. Хуторської, – це інтеграційна здатність, що вбирає в себе цілі системи взаємопов'язаних здібностей-елементів. Наприклад, креативними здібностями є увага, асоціативність, фантазія, мрійливість [10, с. 121].

На думку В. Утьомова, креативність взаємозалежна з різними психічними процесами (мислення, увага, інтуїція, фантазія, увага) і механізмами (свідомої й несвідомої роботи, інтелектуальної діяльності), із найхарактернішими показниками, що проявляються при подоланні проблем: в оптимальності пропонуванних ідей, ефективності міркувань, оригінальності відповіді й ступеня розробленості рішення [8, с. 9]. М. Шкабаріна визначила креативність як інтегральну якість особистості, що включає в себе комплекс взаємопов'язаних моральних, вольових, інтелектуальних та емоційних якостей, які залежно від зовнішніх (середовище) та внутрішніх факторів (мотивація) і ступеня їх прояву визначають здатність людини до творчості, створення креативних продуктів діяльності, вираження власної індивідуальності, вирішення наявних суперечностей та проблем. Креативність може проявлятися у будь-якій сфері діяльності [11].

Із позиції педагогіки вищої школи креативність студента, за Л. Харченко, – це інтегральна особистісна якість, що формується в процесі предметної підготовки за наявності відповідних педагогічних умов, які проявляються у процесі навчання як певним чином структуровані мотиви, знання, вміння [9, с. 29]. Нині науковці розглядають різні типи креативності: педагогічну, професійну, соціальну, комунікативну та лінгвістичну. Усі вони пов'язані із реалізацією особистісних креативних якостей у певну сферу професійної чи особистісної діяльності. На основі аналізу наукової літератури з теми дослідження ми визначили, що професійна креативність – це професійна якість особистості фахівця, що ґрунтується на індивідуальних креативних здібностях та проявляється в оригінальному підході до професійних завдань, генеруванні нових продуктивних ідей, здатності вирішувати проблемні ситуації.

Особливістю навчання іноземної мови у вищій школі, на відміну від середньої ланки, є те, що воно має бути професійно-орієнтованим. Це поняття використовується для позначення процесу викладання іноземної мови студентам нефілологічних спеціальностей вищих закладів освіти, орієнтованого на читання літератури за фахом (предметної спеціалізації), вивчення професійної лексики та термінології, а головне – вільного спілкування у сфері професійно-педагогічної діяльності [5, с. 153].

До структурних елементів професійно орієнтованого навчання іноземної мови входять:

1. Комунікативні вміння за видами мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письмо). Кінцевою метою професійно орієнтованого навчання діалогічного мовлення є розвиток уміння вести бесіду, обмінюватись інформацією професійного характеру з певної теми. Навчання монологічного мовлення полягає у створенні різних жанрів монологічних текстів, наприклад: повідомлення інформації професійного характеру, виступ із доповіддю, створення презентацій, розширені висловлювання у процесі дискусії. Метою професійно орієнтованого навчання аудіювання є формування вмінь сприйняття і розуміння висловлювання співрозмовника іноземною мовою в монологічній формі або в процесі діалогу. Результатом професійно орієнтованого навчання читання є формування вмінь володіння усіма видами читання текстів різних стилів та жанрів. Метою професійно орієнтованого навчання письма є розвиток комунікативної компетенції, що проявляється в умінні реферативного викладу, анування, а також перекладу тексту з іноземної мови на українську та з української – на іноземну.

2. Мовні знання та навички, що включають знання фонетики, граматики, правил словотворення, лексичних одиниць, термінології.

3. Соціокультурні знання, які мають на меті ознайомлення студентів не лише з новим способом мовного спілкування, а й культурою народу мови, що вивчається [2, с. 14].

Однак професійно орієнтоване навчання іноземних мов у немовних закладах вищої освіти не зводиться лише до вивчення «мови за фахом». Суть професійно орієнтованого навчання іноземних мов полягає в його інтеграції зі спеціальними дисциплінами з метою отримання додаткових професійних знань та формування професійно важливих рис характеру особистості [6, с. 316]. Тому професійно орієнтоване навчання за умови інтеграції зі спеціальними дисциплінами, використання методів навчання, що спрямовані на вирішення професійних завдань, імітацію професійної діяльності та прояв креативних здібностей допоможуть розвивати професійну креативність студентів.

До технологій професійно орієнтованого навчання вже традиційно в сучасній педагогіці відносять:

- ігрові технології, засновані на застосуванні навчально-рольових імітаційних ігор;
- проектні технології, що дозволяють студентам самостійно конструювати і застосовувати власні професійні та практично орієнтовані навички;
- евристичні технології навчання, що створюють педагогічні умови для організації продуктивних процесів мислення, які призводять до інтенсифікації процесу генерування ідей;
- технології контекстного навчання, які дають змогу подолати головне протиріччя сучасної системи професійної освіти [3, с. 66].

Окрім зазначених технологій, уважаємо, що для розвитку професійної креативності ефективним буде використання технології ситуаційного навчання (метод кейс), яка розвиває вміння генерувати та реалізовувати креативні рішення професійних проблем, сприяє застосуванню набутих знань та досвіду для майбутніх професійних потреб, допомагає здійснювати принцип співтворчості в освітньому процесі та розвиває іншомовні комунікативні навички.

Розглянемо особливості застосування зазначених професійно орієнтованих технологій у процесі вивчення навчальної дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування» для студентів першого курсу спеціальності 081 «Право».

Ігрову технологію для розвитку професійної креативності майбутніх поліцейських можна застосовувати під час вивчення різноманітних лексичних тем. Зокрема, для набуття комунікативного досвіду вирішення проблемних ситуацій та використання мовних засобів відповідно до комунікативних намірів під час вивчення теми «Реагування на заяви та повідомлення про правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події» можна використовувати розігрування ролей: одні курсанти виконують роль безпосередніх учасників ситуації, інші – відпрацьовують функціональні обов'язки майбутньої професії. Особливістю цього методу для розвитку професійної креативності є те, що такі ігри мають непередбачуваний хід подій, розвивають навички імпровізації і швидкого реагування на проблемні ситуації.

Також цей метод допомагає курсантам розвивати вміння уникнення непорозуміння та конфліктів. Потенціалом для цього є тема «Типи антисоціальної поведінки. Профілактика правопорушень.

Порушення громадського порядку». Саме імітація конфліктних ситуацій розвиває вміння міжкультурної толерантності та попередження подальших правопорушень.

Метод кейс допомагає курсантам чітко та детально висловлюватися на широке коло професійних тем, виражати власну думку з певної проблеми, аргументуючи усі «за» і «проти». Так, наприклад, під час вивчення теми «Випадки застосування зброї, застосування фізичної сили, спецзасобів та вогнепальної зброї» можна використовувати професійно орієнтовані кейси, перекладені на англійську мову. Обговорення кейсу сприяє вмінню влучно висловлювати думки для успішного вирішення проблем і завдань у професійній діяльності; швидко та гнучко реагувати на професійні завдання.

Метод проекту. Проектні роботи сприяють активізації пізнавальних навичок курсантів, розвивають творчі здібності, мотивують розширювати базу професійних знань. Для курсантів першого року навчання пропонуємо виконання проекту на тему «Juvenile Crime». На окремому занятті студенти представляють та обговорюють проекти з метою закріплення лексичних навичок з цієї теми. Важливим завданням є те, що до кожного індивідуального проекту майбутній поліцейський добирає 2-3 проблемних питання для обговорення з однокурсниками англійською мовою.

Евристична технологія надає можливість курсантам формулювати проблеми, робити висновки. Ефективними в контексті професійно орієнтованого навчання є «сократівська лекція» або лекція-діалог. Спеціально побудовані запитання підвищують ефективність навчання іноземної мови, надають можливості формування професійних мотивів. Так, наприклад, під час викладання лекційного матеріалу з теми «Дорожній рух та життя людини (перевірка документів та транспортного засобу; керування транспортним засобом)» за допомогою проблемних професійно орієнтованих запитань активізуємо пізнавальну активність студентів, опираючись на їхній життєвий досвід, набути знання з професійних дисциплін.

Висновки. Отже, професійно орієнтований підхід іноземної мови, окрім загальної мовної підготовки, спрямований на формування досвіду задля вирішення практичних професійних завдань та майбутніх професійних потреб. Цей підхід формує здатність іншомовного спілкування в побутовій, професійній та діловій сферах з урахуванням специфіки фаху, активізує зацікавленість до професії. Важливим аспектом професійно орієнтованого навчання є розвиток особистісних якостей студентів: толерантності, самостійності, наполегливості та креативності. Професійно орієнтований підхід володіє значним потенціалом для розвитку професійної креативності студентів за умови використання ігрових, проектних, евристичних та кейс-технологій, які спрямовані на вироблення навичок аналізу проблемних ситуацій, генерування креативних ідей та імітації професійної сфери діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Галин А. Л. Личность и творчество: психология этюда / А. Л. Галин. – Новосибирское книжное издательство, 1989.
2. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранному языку : пособие для учителя / Н. Д. Гальскова. – М. : АРКТИ-Глосса, 2010. – 165 с.

3. Каменская Р. А. Технологии профессионально-ориентированного обучения магистрантов / Р. А. Каменская // Научный вестник ЮИМ. – 2015. – № 4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tehnologii-profesionalno-orientirovannogo-obucheniya-magistrantov> (дата звернення: 08.04.2020).

4. Концепція розвитку англійської мови в університетах. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-konceptsiyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi> (дата звернення: 02.04.2020).

5. Овчаренко Л. Р. Сутність професійно орієнтованого навчання іноземної мови майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей / Л. Р. Овчаренко // Science, Research, Development. Pedagogy. URL: http://конференция.com.ua/files/scientific_conferece/75/3/75-03_151-155.pdf (дата звернення: 02.04.2020).

6. Опрятний С. М. Основні напрями вдосконалення професійного навчання державних службовців ділової англійської мови / С. М. Опрятний // Університетські наукові записки. – 2005. – № 1–2 (13–14). – С. 312–316.

7. Пономарьов О. Творчість як важлива умова становлення особистості / О. Пономарьов, М. Черемський // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2019. – №1. – С. 65.

8. Утёмов В. В. Развитие креативности учащихся основной школы посредством решения задач «открытого» типа : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : 13.00.01 / В. В. Утёмов. – Киров, 2012. – 27 с.

9. Харченко Л. Н. Технология формирования креативности студентов / Л. Н. Харченко. – Москва : Директ-Медиа, 2014. – 271 с.

10. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения / А. В. Хуторской. – М. : Изд-во МГУ, 2003. – 416 с.

11. Шкабаріна М. А. Розвиток педагогічної креативності майбутніх учителів початкової школи у процесі вивчення фахових дисциплін : монографія / М. А. Шкабаріна. – Рівне : видавець О. Зень, 2019. – 149 с.

Дата надходження до редакції: 21.04.2020 р.

УДК 378.147 : 80

DOI: 10.37026/2520-6427-2020-102-2-91-94

Ірина КОРНІЄНКО,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови та літератури
Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського

ПРОЄКТНЕ НАВЧАННЯ МОВИ У КОМПЕТЕНТНІСНОМУ ДИСКУРСІ

У статті зроблено спробу поглибити уявлення про специфіку та висвітлити можливості проєктного формування в учнів мовної компетентності. Компетентнісна мовна освіта школярів розглядається як хід і результат предметного навчання, пов'язано з мовним розвитком особистості, здатної діяти за допомогою мовних засобів у навчальному процесі та в широкому соціально-культурному контексті, зокрема у майбутній професійній діяльності. Розкриваються активні форми й можливості проєктного навчання української мови з метою ефективного формування в учнів мовних компетентностей, зокрема правописної. Аналізуються актуальні тематичні дослідження, висвітлюються характерні особливості та значні переваги проєктного навчання. Звертається увага на активізацію самостійної пізнавальної діяльності учнів та формування в них здатності усвідомлювати мету своєї роботи, планувати її виконання й добирати для цього відповідні засоби, оцінювати результати власних зусиль та вносити відповідні корективи у пізнавальний процес тощо. Представлено опис інформаційно-ігрового навчального проєкту «Зміни до українського правопису»,

що має на меті рельєфне визначення правописних позицій та їх емоційне сприйняття і логічне засвоєння.

Ключові слова: проєктне навчання, компетентнісне навчання, мовна компетентність, розвиток мовця, мовленнєва особистість.

В статті зроблена спроба углубить представление о специфике и осветить возможности проектного формирования в учащихся языковой компетентности. Компетентностное языковое образование школьников рассматривается как ход и результат предметного обучения, связанного с языковым развитием личности, способной действовать с помощью языковых средств в учебном процессе и в широком социально-культурном контексте, в частности в будущей профессиональной деятельности. Раскрываются активные формы и возможности проектного обучения украинскому языку с целью эффективного формирования в учащихся языковых компетенций, в частности правописной. Анализируются актуальные тематические исследования, освещаются характерные особенности и значительные преимущества проектного обучения. Обращается внимание на активизацию